

na ono stran, katero g. pisec zagovarja; lastna imena v slovenski obliki se ondu sploh ne jemljejo v poštev; vendar pravi g. Bežek, da sem je ravno v slovnici tiral do skrajne doslednosti. Kdo bi vse premislil, predno govori! To bi moral kak Prometej biti.

I kaj smo tako strašnega storili, da nas dregajo zdaj z nezrelimi dokazi? Postavili smo se javno na didaktično stališče.

Didaktika, zlasti na nižih stopnjah, zbližuje predmete, katere med seboj primerja. Ako se učencu narekuje: Cyrus, Themistokles, *y* in *th* pravilno izgovarjaje, bo v njegovi latinščini menj pomot, kot če rečeš: Cir, Temo-stokel. Takisto je s knjigo. Če vidi tuje besede, ne samo lastna imena, tako pisana, kakor se imajo izgovarjati, nauči se jih tudi pravilno izgovarjati.

Doktrinêrji pa in drugi pedanti naredo okrog predmeta debelo in visoko ograjo, da jo potem ali prebijajo ali čez njo lezejo, ali pa odganjajo z njo učence. Vsak po svoje. *Kermavner.*

V obrambo.

Al práv se piše káwa ali káfha
Se šóla nóvo-čérkarjov serdíta
Z ljudmí prepíra stáriga kopíta,
Kdo njh pa právo têrdí, to se práša.

Takó menda poreče mnogokateri naročnik »Zvonov«, ko mu pride pred oči g. prof. Kermavnerja odgovor in moja obramba. Nehoté morda vzdihne: »Bog pomagaj! Že zopet azbučna vojna!« No, naj se pomirijo gospôda čitatelji; g. profesorja K. odgovor je, kakor so se uverili, ne samó jedernat, ampak tudi kratek, in tudi jaz se bodem potrudil, da se ognem gostobesednosti.

Zagovor moj pa tudi smé biti kratek; uprav lakoniški bi lahko pozval g. Kermavnerja: »Čitajte moj spis v prvih dveh številkah letošnjega »Zvona«, zakaj tamkaj najdete povoljnega odgovora ne samó vsem ónim pomislekom, ki ste jih naštehi, ampak tudi še drugim, ki bi se utegnili dvigniti proti domači pisavi staroklasiških lastnih in drugih imen.« S tem bi bila pravda od moje strani končana, zakaj to smé vsakdo zahtevati od literarnega svojega nasprotnika, da preporni spis prebere; vendar je g. prof. K. mojo nezrelost toliko preziral, da je ta odgovor spisal in poslal uredništvu »Zvonovemu«, še predno je izšla 2. številka; a niti tega, kar sem napisal v 1. številki, spoznal ni vrednim paznega čitanja, drugače bi se mu ne bilo pripetilo, da navaja proti domači pisavi takšen razlog, o katerem sem razpravljal že ondu (glej na mestu rečenem str. 45. o rimski pisavi grških tujk).

Možno se mi je bilo ozirati v svojem spisu na vse óne razloge, ki se upirajo domači pisavi, a podpirajo izvirno pisavo staroklasiških imen, in to zategadelj, ker sem bil prisoten pri skupščini gimnazijskih učiteljev, ponajveč filologov, katero je sklical g. ravnatelj Wiesthaler baš v ta namen, da reši to vprašanje. Prišli so na tisto zborovanje skoro vsi óni gospodje, ki so z g. profesorjem K. vred določili pisavo latinskih učnih knjig; tedaj sem lahko čul in sem si tudi zabeležil vse vzroke, ki govoré za to ali óno pisavo, in sem se tudi sam udeležil debate. V le-tej se je končna zmaga v obče z nekimi ustopki nagnila na óno stran, katero zagovarja »Zvon« že od nekdej. Iz tega gg. čitatelji lahko presodijo, ali sem bil dovolj pripravljen in podkovan, da sestavim spis, ki je bil potemtakem skoro samó nekakšno poročilo o omenjeni skupščini; saj se mi je pri tisti priliki celó poverila izrecno ta naloga, češ da se pošlje zapisnik o naših razpravah v presojo tudi učiteljskim zborom drugih slovenskih gimnazij. Toda mislil sem, da je bolje, ako objavim o tem sestavek, ki ga lahko čita tudi širše občinstvo, nego da napišem poročilo, namenjeno samó omejenemu krogu. — Po vsem tem mi slavno čitateljstvo menda verjame, da sem g. profesorja K. psovko o »nezrelih dokazih« prav hladnokrvno požrl.

Rad pa priznavam in iskreno se kesam krivice, katero sem storil g. profesorju K., da sem v svoj spis vpletel njegovo ime; vidim, da mu je bilo to jako neljubo. Prav žal mi je, da nisem namesto »Kermavnerjeva teorija, K. pravopis« i. t. d. rabil splošnejših izrazov, n. pr. »antikni ali antični pravopis, izvirna pisava« i. t. d.; morda bi se bila s tem preprečila vsa polemika. Ali v zadoščenje g. profesorju izpovedujem, da nisem hotel njemu nikakor podtikati kake odgovornosti za tisto pisavo niti ga grajati kot nje očeta; saj mi je bil znan iz óne skupščine njen početek. Rabil sem marveč popolnoma »bona fide« njegovo ime, in to brez kakega častnega naziva (gospod, profesor), zaradi kratkoče, kot nekakov tehniški izraz. To pa sem menil, da smem storiti tem lože, ker je s tistim pravopisom pisan i Rožkov slovar (1882.), i njegove vadbé (1882., 1883.) i njegova slovnica (1885.). Takisto se je g. ravnatelj Wiesthaler, menda tudi radi kratkoče, v predgovoru svojim vadbam (za drugi gymn. razred, 1886.) izrazil takó-le: »Pravopis slovenski uravnan je tudi v tem delu vsaj v obče po Kermavnerjevih učnih knjigah.« — Odkrito pa naj povém: niti sanjalo se mi ni, da bi moja pisava utegnila razžaliti g. profesorja Kermavnerja. Da sem napisal ta-le stavek: »To načelo je tirala do skrajne doslednosti slovnica prof. Kermavnerja, ki je v svojih prej izšlih »Vadbah« še nekoliko omahoval«, k temu me je napotilo to, ker sem v njegovih vadbah (Prvi del) čital razno oblikovana lastna imena, a tem raznoterim oblikam nisem vedel pogoditi pravila. N. pr. na strani 3. čitamo: *Scipio Afričan, C. Marius* poleg

Rhen in *Dunav*, *Karthago* poleg *Korinth* in *Numantija*, — Pozneje ukrenjene izpremembe gledé na glasove *c* in *k*, *ph* in *f* pa so mi bile znane iz óne skupščine.

Sedaj samó še dve tri pripomnje, da vsaj nekoliko spopolnim nezrele svoje dokaze z ozirom na g. profesorja K. nasprotne dokaze.

G. prof. K. piše: »Enako so sprejeli praktični Rimljani za grške besede črke *th* in *y*, ker so ju drugače izgovarjali, kot *t* in *i*« i. t. d. — Ne vém, ali so bili Rimljani bolj praktični v starejših časih, recimo pred Ciceronom, ali pa poslej, toliko pa vém, da so rabili omenjeni črki, takisto črke *s* (v novič), *ph* in *ch* šele za Cicerona ali malo pred njim. Poslušajmo, kakó piše o teh črkah tujkah W. Corssen „Ueber Aussprache, Vokalismus und Betonung der lat. Sprache,“ Leipzig 1868, str. 12. in 13.:¹⁾ „Einen Zuwachs erhielt nun das Lateinische Alphabet zunächst durch die Wiederaufnahme des verloren gegangenen Z aus dem Griechischen Alphabet. Dieses erscheint in altlateinischen Inschriften nur vereinzelt, ist aber schon zu Ciceros Zeit, wie bereits oben nachgewiesen ist, in der Bücherschrift für Griechische Wörter und Namen gebräuchlich. Das Griechische Y wird in älteren Lateinischen Inschriften gewöhnlich durch V wiedergegeben, selten durch I, ist aber zu Ciceros Zeiten schon gebräuchlich geworden, also gleichzeitig oder wenig später als Z aus dem Griechischen Alphabet aufgenommen und mit diesem an das Ende des Lateinischen Alphabetes angefügt worden. Aber Y und Z gelten den Römern immer als Griechische Buchstaben, sie haben nie Römisches Bürgerrecht und Römische Namen erhalten.“ — Navedši pomnoženo latinsko azbuko nadaljuje Corssen takó-le: „Etwa gleichzeitig mit der Aufnahme des Griechischen Y und Z in das Lateinische Alphabet machten die Römer Griechischer Aussprache und Schrift ein weiteres Zugeständniss. Während sie nämlich in der ältern Zeit statt der Griechischen Aspiraten φ, γ, θ, für die sie keine entsprechenden Laute in ihrer Sprache hatten, in Griechischen Lehnwörtern und Namen p, c, t sprachen und schrieben wie statt des Griechischen ζ s oder ss, statt des Griechischen υ u, seltener i, weil sie überhaupt die Wörter, die sie aus dem Griechischen entlehnten, in Lautgestaltung, Wortbildung und Wortbiegung sich mundgerecht machten und latinisierten, fingen sie gegen die Zeit des Cimbernkrieges an, den Laut jener Aspiraten durch ph, ch, th zu umschreiben, weil die Gebildeten die Griechische Aussprache derselben nach-

¹⁾ Corssenove besede navajam doslovno, izpustil pa sem citate. Naj mi gg. čitatelji oprosté dolgi nemški izvadek, ki mi podaje izborno dokazilo; da bi ga bil prevédel, to mi radi natančnosti ni kazalo.

ahnten (to je tista rimska praktičnost!) Nach etwa halbhundertjährigem Schwanken zwischen der ältern Aussprache und Schreibweise ward dann die letztere in der Sprache der Gebildeten und in der Litteratur zur Regel. Aber da die Volkssprache fortfuhr, in alter Weise Griechische Namen zu latinisieren, findet sich in Inschriften der Kaiserzeit statt ph, ch, th vielfach p, c, t, für ph in der späteren Kaiserzeit auch f geschrieben. Unwissende Abschreiber von Inschriften, welche die Aussprache und Schreibweise der Gebildeten nachahmen wollten, aber nicht sicher wussten, wo dieselbe berechtigt sei, schrieben gelegentlich auch falsch ph, ch, th statt p, c, t. Ebenso erklärt sich die in den Noten des Tiro und Seneca vorkommende Schreibweise th für s, da das Griechische θ assibiliert gesprochen wurde.“

Ali ni bilo pri Rimljanih do pičice takó, kakor je sedaj pri nas? Vse do najnovejšega časa smo dobro ali slabo izhajali z oskodno svojo azbuko, prej bohoričico, sedaj gajico; naši Vodniki in Prešérni, Levstiki in Stritarji so se zadovoljevali ž njo. Vse poskuse, spopolniti jo z nekaterimi novimi znamenji, zavrnil je národ odločno. Toda glejte! V devetem desetletji devetnajstega stoletja smo se po mrvici poslovenjenih latinskih šol hipoma vzpeli do óne ciceronske omike in posnemamo takó izvrstno tujih jezikov glasove (o katerih izreki se sicer učenjaki še vedno prepirajo), da moramo po vsaki ceni prav kakor izobraženci rimski uvêsti nekaj novih pismenk v oskodno azbuko svojo. Da nas nevedni národ — profanum vulgus — ne more slediti na tem poti, kaj nam omikancem do tega! Napósled — če ne prej, vsaj čez poldrugo stotino let, ko se bode pisalo leta 2000. in nekaj čez po Kristusovem rojstvu — vender zmagamo!

G. profesor K. piše: „Kje tiči tedaj napaka? V šoli. Ko bi se mladina naučila, pravilno tuje besede izgovarjati, nikomur bi ne presedali *th*, *y*, *ae*, *oe* in podvojeni glasniki.“ — Aha, šola je torej tista panaceja, ki nam pomore do zmage! Sedaj šele umejem, zakaj je stoletja trajala pri Rimljanih óna borba med izobraženci in neveščim národom; šol niso imeli, vsaj toliko ne, niti takšnih, s kakeršnimi se ponašamo mi. Mi pridemo mnogo hitreje do zaželenega zmotra, in skoro jame naš národ *klassik* in *gymnasij* izrekati vse drugače, pravilneje, negoli do sedaj, ko ga je motila barbarska pisava *klasik* in *gimnazij* ali *gimnazija*. Oj, ti zarobljeni Prešéren, ki si se drznil klasiško besedo *klasik* izgovoriti celó gorenjski — debelo, po bezjaški —! Razlika med izrekama *klasik* in *klassik* pa je menda ista, kakor med *poletje* in *polletje*, kaj li?

Ko je pokojni Miklosich izustil imenitni rek, da glasoslovni zakoni niso naravni zakoni, tedaj bi bil pač moral pripomniti, da gré med óne činitelje, ki pretvarjajo glasoslovne zakone, šteti sósebno tudi — šole!

Toda še jeden razlog je, ki podpira vzprejem tujih črk: „Enako je tudi cirilica (recte: cyrillica) sprejela posebne črke za *lh*, *ps*, *x*, *y* v tujih besedah.“ — Dà, ta razlog nam je pa popolnoma sapo zaprl, odkrito priznamo, da se ga nismo nádejali! Sedaj pa kàr orožje iz rok! Drugega ne morem, nego da svetujem g. Lamurskemu in drugim književnikom, ki bi radi priredili cirilico za slovenščino, naj se gotovo poprimejo tudi ravno navedenih cirilskih pismenk. Potem naj se cirilica ruska, srbska in bolgarska skrijejo pred našo! Toda vzprejeti ne smejo samó óne četvorice, ampak tudi vsa tista »znamenja, s katerimi so staroslovenski pisci, hlapčevski posnemajoč Grke, grdili zlasti samoglasnike ob začetku.« (pr. Miklosich, *Alt-slavische Formenlehre in Paradigmen*, str. XXXIV.) Sicer natančnost ne bode popolna!

Ker g. prof. Kermavner v odgovoru napósled omenja »dokrinêrjev (recte: doctrinarjev) in drugih pedantov«, tedaj nastane vprašanje, kateri so ti; ali óni, ki so v svoji preproščini uverjeni, da sicer naša národna pisava ni popolnoma dovršena, da pa vender jako lahko izhajamo ž njo, kakor nas uči izkušnja (gl. Miklošičevo berilo za osmi gimnazijalni razred, na Dunaji 1865., str. 5.) ali pa óni, ki mislijo pospeševati natančnejšo izreko tujk s tem, da pišejo *klassik* in *gymnasij*? Rzsodbo o tem vprašanji smehljaje prepuščam slavnemu čitateljstvu.

V. Bežek.

LISTEK.

Iz odborove seje »Matiice Slovenske« dné 9. sušca. — Zapisnik poslednje seje se odobri; zapisnik o seji gospodarskega in književnega odseka z dné 20. prosinca in dné 5. sušca je na ogled. — Na znanje se vzprejme poročilo gospodarskega odseka o nekaterih izpremembah pri hišnih strankah in o računih poslednje dóbe. — Za letos se izdadó tri knjige: 1. »Letopis«, urednik prof. A. Bartel. Knjiga izide v »Národní Tiskarni.« 2. »Goriška«, spisal prof. S. Rutar. Knjiga izide pri Milici. 3. »Z ognjem in mečem«, povest; prevel iz poljščine po Sienkiewiczzi *M. M.* I. in II. del. Knjiga izide z ilustracijami v tiskarni F. Šimáčekovi v Pragi v obliki češkega prevoda. Prvi dve knjigi se natisneta v 2500, zadnja pa v 2700 izvodih. Obseg vseh treh knjig je preračunjen na 55 pól. — Kot založna knjiga izide v drugem natisku pri Albrechtu v Zagrebu »Slovenska stenografija«, spisal prof. A. Bezenšek; obsezala bode 6—7 tiskovnih pól. — Pokorny-Tuškov »Prirodopis rastlinstva« se tretjič ne bode izdal in zalagal, ker ne dopušča gmotno razmerje. Šolska predstojništva se utegnejo pogoditi z drugim založnikom, ki izdá to knjigo morda z deželno podporo. — Zamudne člane, ki plačujejo udnino šele potem, ko so knjige že razposlane, napotiti je na knjigarje. Le kdor redno plača v prvi polovici vsakega leta, ima zagotovljene knjige dotičnega leta. — Na razpis častnega darila je došla »Matiica« povest »Dudka«, ki pa ni ustrezala zahtevam. Druga povest »Mešetar«, katera se je vrnila pisatelju, da jo neko'iko predela,